

ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті представлено теоретико-методологічний аналіз питання формування діалогічного мовлення як мотиваційної складової навчання англійської мови у молодшій школі, проаналізовано використання ігрових технологій з метою навчання діалогічного мовлення, висвітлено шляхи вдосконалення діалогічної мови шляхом використання спеціально розробленого комплексу вправ. На основі дослідженої літератури подано чітке визначення поняття «діалогічне мовлення». Виокремлено три етапи навчання діалогічного мовлення та подано їх характеристику.

Ключові слова: діалог, діалогічне мовлення, комунікативний аспект.

The article presents a theoretical and methodological analysis of the formation of dialogic speech as a motivational component of English language learning in junior high school, analyzes the use of game technologies for the purpose of teaching dialogic speech, highlights ways of improving dialogic speech through the use of a specially developed set of exercises. Based on the researched literature, a clear definition of the concept of "dialogic speech" is given. Three stages of learning dialogic speech are distinguished and their characteristics are given.

Key words: dialogue, dialogical speech, communicative aspect.

В наш час вимоги суспільства постійно оновлюються і з кожним днем зростає необхідність вивчення іноземних мов. На перший план висувається проблема формування діалогічних умінь учнів, починаючи з початкової школи. У зв'язку з цим з'являється потреба в оновленні форм, прийомів, засобів та методів навчання вчителем у формуванні діалогічної компетентності молодших школярів.

Проблема навчання діалогічного мовлення турбувала вчених багатьох поколінь, як вітчизняних, так і зарубіжних. Серед вітчизняних вчених можна виокремити таких: Є.Н. Приступа, О.В. Петренко, В.В.Дмитрієв, Т.В. Марушко, І.А. Ромашевський, О.С. Абакумов, О.В.Селищева, а серед зарубіжних – Р.П. Мільруд, С.П. Майфат, К.Снайдер, А.А. Алхазішвілі, S. Thornbury, N. Bilbrough, J. Anderson та інші.

Теоретичні основи діалогічного мовлення розкрито в наукових працях О. Миролубова, Г. Короненка, О. Вишневського.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей формування діалогічних умінь та навичок молодших школярів під час навчання англійської мови у початковій школі шляхом використання ситуативно-ігрового підходу та застосуванням комплексу вправ. Реалізація поставленої

мети передбачає: виявити та розкрити особливості діалогічного мовлення учнів початкової школи на уроках англійської мови.

Мовлення визначається як форма мовленнєвої діяльності, що включає вміння розуміти мову на слух і чітко вимовляти слова в звуковому (мовному) вигляді [1, с. 3].

Мовлення — це вид мовленнєвої діяльності, який значною мірою залежить від мови як засобу спілкування. Мова дозволяє спілкуватися один з одним, оскільки хто говорить, той розуміє людину, яка передає інформацію за допомогою кодування воно слів, обраних для цієї мети, а також особі, яка приймає інформацію шляхом її декодування, тобто шляхом декодування цих значень і зміною їх на поведінку на основі цієї інформації.

Усне мовлення має ряд значних ознак: воно завжди обгрунтоване, адже особа зазвичай говорить тому, що має внутрішню причину та мотив; говоріння є процесом активним, адже в ньому проявляється відношення тих, хто висловлюється; мовлення зазвичай носить цілеспрямований характер, оскільки будь-яка репліка має поставлену мету; наявність ситуативності говоріння, яка в свою чергу подається у поєднанні мовленнєвих одиниць з головними компонентами процесу говоріння; відбувається постійна зміна евристичності мовної ситуації, її варіанти дуже численні, той, хто говорить, має бути готовий змінювати діяльність, підлаштовуючись під створені мінливі умови; вияв самостійності, адже самостійність проявляється в усному мовленні без переймання думок, без опори на нотатки, ілюстрації, без удавання до рідимої мови [6, с. 14].

Одним із головних засобів розвитку та формування навичок говоріння під час вивчення іноземних мов є діалог. Діалог – це особлива форма мовленнєвої поведінки, яка характеризується обміном репліками між його співрозмовниками. Вміння складати та реплікувати в діалозі є базою для подальшого опанування діалогічним мовленням як основним засобом спілкування в іноземній мові [2, с. 3].

Діалогічне мовлення є однією з форм мови, за якої здійснюється безпосередня комунікація та обмін інформацією між співбесідниками. Формування навичок діалогічного мовлення допомагає дітям у виробленні вміння слухати та чути співбесідника, навчитися своєчасно підтримувати діалог [9, с. 15].

Педагог, навчаючи школярів діалогічному мовленню повинен навчити школярів взаємодіяти один з одним, покращуючи рівень усного спілкування. Це потрібно для того, щоб учні вчилися вільно формулювати та виражати власні думки англійською мовою. Для цього необхідно будувати освітній процес, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів початкової ланки, результативність засобів, форм, прийомів та методів навчання та точний їх підбір до кожного навчального заняття іноземної мови [7, с. 14].

Навчання діалогічному мовленню включає в себе три основні етапи. I етап характерний тим, що учні засвоюють знання та вміння поєднання

зразків мовлення рівня фрази в єдину понад фразову єдність. II етап передбачає навчити учнів будувати власні висловлювання на понад фразовому рівні з використанням опор: комбінованих, вербальних або зображальних. III етап є етапом, на якому учні самостійно створюють монологічні та діалогічні висловлювання на текстовому рівні з можливістю застосування різноманітних функціонально-сміслових типів мовлення [6].

В сучасному світі існує безліч засобів, що спрямовані на формування діалогічних умінь та навичок, починаючи з молодшого шкільного віку. Найпоширенішими з них є ситуативно-ігровий прийом, комунікативний метод, використання вправ, спрямованих на засвоєння та опанування діалогічного мовлення.

Провідною діяльністю в молодшій школі залишається гра, тому при навчанні діалогічного мовлення педагоги застосовують ситуативно-ігровий підхід. Освітній процес з елементами гри передбачає органічну взаємодію вчителя та учнів і сприяє розвитку фізіологічних процесів, таких як, пам'ять, увага, мислення, уява, мовлення і безпосередньо розвитку психологічних процесів головного мозку дитини [5].

Використання ситуативно-ігрового підходу передбачає утворення комунікативної ситуації спілкування, під час якої молодші школярі проявляють свої вміння та навички діалогічного мовлення в ігровій формі.

Таким чином, ситуативність як складова уроку буде визначати такі положення: ситуацію спілкування на уроці можна створити лише за умови, якщо воно базується на стосунках співрозмовників (учня і вчителя). Кожне речення в класі має бути ситуативним, тобто пов'язаним із взаємовідносинами співрозмовників. Ситуація є необхідною умовою не тільки для розвитку мовних навичок, а й під час тренування навичок, тобто в підготовчих вправах (граматичних та лексичних) [3, с. 11].

Для опанування діалогічним мовленням вчені виділили чотири основні групи вправ: вправи на засвоєння діалогічних єдностей, вправи для формування навичок утворювати мікродіалоги, вправи для засвоєння методу «реплікування», вправи на формування вмінь створювати та застосовувати у мовленні діалоги різноманітних функціональних видів.

Використання даних методів, засобів, форм та прийомів навчання вчителем на уроках англійської мови в початкових класах сприяє розвитку готовності до безпосереднього спілкування іноземною мовою, подальшому розвитку комунікативних здібностей сприяє підвищенню освітніх і виховних можливостей іноземної мови.

Комунікативний метод спрямований на організацію освітнього процесу та процесу реального спілкування, а саме:

мовленнєвий процес спілкування, який передається за допомогою комунікативної поведінки педагога, як учасника діалогу й навчання, та активній поведінці здобувача освіти як суб'єкта навчання та спілкування;

ситуації спілкування, в яких розкриваються найтипівіші видозміни відносин школярів між собою;

засоби мовлення, що гарантують процес навчання та комунікації в даних ситуаціях [10, с. 22-23].

Діалогічне мовлення виступає основою при використанні комунікативного методу навчання на уроках англійської мови в молодшій школі. Найголовнішою особливістю при вивченні діалогічного мовлення є його ситуативність. Під час освітнього процесу вчитель має використовувати не лише ситуації буденної дійсності, а тільки такі, що спонукають до діалогічного мовлення.

Провідною при опануванні діалогічним мовленням на уроках англійської мови в початковій школі є комунікативна функція. Згідно з нею методисти виділяють основні чотири типи діалогу: діалог-обговорення, діалог-обмін, діалог-розпитування, діалог-домовленість [6, с. 167-169].

Кожен з вищезазначених типів має свої особливості: діалог-обговорення спонукає співрозмовників до вирішення спільної проблеми; діалог-обмін допомагає співбесідникам обмінятися певною інформацією та висловити власну думку щодо неї; діалог-розпитування має на меті дозволити співрозмовникам проявляти власну ініціативність; діалог-домовленість допомагає співбесідникам вирішувати певні питання, пропонуючи власні ідеї для їх вирішення.

Для створення навчальної комунікативної ситуації вчитель на уроці застосовує різноманітні вербальні та невербальні аудіовізуальні засоби. Вони сприяють стимулюванню навчальної мотивації та пробуджують в учнів зацікавленість до участі у комунікації.

Спеціалістами з дослідження питання навчання діалогічному мовленню виділено основні спеціальні уміння, де головними показниками є такі:

1. здатність ініціювати діалог, використовуючи відповідні ініціативи у відповідь (повідомлення, заохочення, запитання);
2. здатність стрімко реагувати на репліку співбесідника, застосовуючи репліки, що мають на меті різноманітні комунікативні функції;
3. здатність підтримувати бесіду, збільшуючи свою ініціативну репліку у відповідь до репліки-реакції;
4. здатність спонукати співбесідника до розмови, показуючи власний інтерес, використовуючи репліки оціночного характеру;
5. здатність використовувати діалогічні єдності різних видів у власному спілкуванні[4, с. 4-5].

Діалогічний дискурс має двосторонній характер. При спілкуванні співрозмовник виконує роль оратора або слухача, який повинен реагувати на відповідь партнера. Іншими словами, обмін сигналами не може відбуватися без взаєморозуміння через слухання. Тому оволодіння розмовним мовленням включає в себе оволодіння говорінням і аудіюванням, що вимагає двосторонньої мовленнєвої діяльності та ініціативи тих, хто бере участь у спілкуванні.

Отже, діалогічне мовлення – ключовий компонент комунікації в початковій школі на уроках англійської мови. Головна роль при навчанні діалогічному мовленню відводиться педагогу, адже саме його правильно організована робота сприяє формуванню комунікативних навичок молодших школярів. Одним із провідних засобів навчання діалогічному мовленню залишається гра, яка дозволяє учням краще опанувати комунікативний аспект, ввійшовши в роль мовця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буренко В. Основні аспекти формування ключових компетентностей здібностей учнів на уроках англійської мови. *Іноземна мова в школі України*. 2019. – № 2. – с. 3–13.
2. Гальскова Н. Д. Сучасна методика навчання іноземних мов (посібник для вчителів) - М.: Аркті-Глосса, 2000. - С. 129-141.
3. Гапонова С.В. Дискусія як право для навчання вільного спілкування іноземною мовою // *Іноземні мови*. - 1999. - № 4. - С. 3-11.
4. Коледяжна В.В. Навчання діалогічного мовлення на уроках англійської мови за комунікативною методикою. // *Англійська мова та література*. 2004. №5. С. 4-10.
5. Лобанова В. Розвиток комунікативних навичок на уроках англійської мови. // *Рідна школа*. – 2009. - №6.
6. Міжнародний форум “Мовна освіта: шлях до Євроінтеграції”, тези доповідей / За ред. С. Ю. Ніколаєвої, К. І. Онищенко. – К.: Ленвіт, 2005. – 290с.
7. Мирошніченко А. Л. Навчання усного мовлення / А. Л. Мирошніченко // *Українська мова та література*. – 2006. – № 27. – С. 9–14.
8. Радченко Л. В. Доцільність використання комунікативно-когнітивних методик при вивченні іноземних мов. // *Джерело педагогічної майстерності: Науково-методичний бюлетень*. Випуск № 3(23). – 2008.
9. Черниш В. В. Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні / Валентина Василівна Черниш // *Іноземні мови*. – 2011. – № 3. – С. 15 – 22.
10. Якушев М.В. Науковообґрунтовані критерії аналізу та оцінки підручника іноземної мови // *Іноземні мови у шкільництві*. 2000. № 1. С. 16-23.

Науковий керівник кандидатка філологічних наук, доцентка Валуєва І.В.